Rapport

Tanker om helsevern
i nåtid og fremtid

Rause bevilgninger til forskning

«Den frieste forsvarlige
boform i HVPU»

Heimkunnskap/husstell en praktisk
vri i institusjonsskolene

3 - 1979
25. ÅRG.

Organ for:
ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE

Rapport

UTGIVER: SAMORDNINGSRÅDET FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
SEKRETÆR: ADVOKAT KAARE JØNSBERG, TORGGATEN 10, OSLO 1

Redaktør: Åse Staude

Redaksjonskomité: E. Arnesen, J. Blindheim, E. Jakobsen, O. Ulleberg og K. Werner

Henvendelser angående abonnement og adresseforandringer skjer til forretningsføreren — **Lars A. Koppen, Bølerskogen 48, Oslo 6.**

Innbetaling for abonnement til **postgirokonto nr. 5 09 47 35, bankgirokonto nr. 6222.05.01081** eller til forretningsføreren. Bladet kommer ut med 6 nummer i året. Kontingenten er kr. 20,— pr. år.

Henvendelser ang. annonser og betaling for disse skjer til **Aug. Hanssens Forlag, Ø. Slottsgt. 5, II etg., Oslo 1.** Bankgiro nr. 7001.05.01928.

Manuskripter til «Rapport» sendes redaktør **Åse Staude, Homans vei 18, 1310 Blommenholm.**

Følgende organisasjoner er tilsluttet Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge:

Det Norske Diakonforbund
Nasjonalforeningen for Folkehelsen
Norges Bondekvinnelag
Norges Husmorforbund
Norges Røde Kors
Norsk Folkehjelp
Norsk Hjelpepleierforbund
Norsk Lærerlag
Norsk Sykepleierforbund
Norske Kvinners Sanitetsforening
Åndssvakesakens bestyrerforening
Arb.utvalget for rektorer innen HVPU
Forbund av pedagogisk personale for psykisk utviklingshemmede
Redd Barna

I DETTE NUMMER:

Frivillig arbeid

Tanker om helsevern i nåtid og fremtid

Nytt fra SOR

Rause bevilgninger til forskning

Godkjenning av hjelpepleiere

«De svakestes problemer»

Nye bøker

Spesiallærerne uenige om «det utvidede omsorgsbegrep»

«Den frieste forsvarlige boform i HVPU»

Heimkunnskap/hussteli en praktisk vri i institusjonsskolene

Sosialdepartementet med publikasjonsliste

STUI med kurstilbud

Symposium om funksjonshemmede barn i U-land

Landet Rundt

Frivillig arbeid

Samordningsrådets 28. årsmøte er gått over i historien. Frivillige organisasjoners aktiviteter og tilbud på lokalplanet var gjenstand for drøftelser, der psykisk utviklingshemmede selvsagt var målgruppe. Det er på tide å komme på sporet igjen, ble det sagt. Vi må løfte i flokk — sammen med bevilgende myndigheter.

Om omsorgen for psykisk utviklingshemmede er offentlig ansvar, må det også være plass til **enkeltmenneskets initiativ.** Bevilgningene er utilstrekkelige og vil vel alltid være det. Da er det viktig å ha mennesker som følger med og påpeker behov.

Har du en god idé som du tror på, luft den i lokalgruppen og få samarbeid i gang der. Har den livets rett, slipp den fra deg og presenter den for ansvarlige mennesker.

Samordningsrådet har viktige oppgaver i årene som kommer. Behovsanalysen for den enkelte psykisk utviklingshemmede i to prøvefylker foreligger og viser tallenes tale for ulike omsorgsbehov. Holdningsbearbeidelse er ting å samles om: holdning til psykisk utviklingshemmede, holdning til **arbeidet** med dem. Vi må ta et fellesløft for de svakeste av de svake, sette kreftene inn for dem som ingen talsmann har. Forskning må styrkes, praktisk og vitenskapelig. Utdanningen må styrkes. Det er behov for frivillige organisasjoner til fritidsaktiviteter, til støttekontakter og avlastning. Institusjonene har dårlig bemanning i helgene. Enn om noen rett og slett ville gå en tur?

Nordre Aasen Sentralinstitusjon i område 7.

TANKER OM HELSEVERN I NÅTID OG FREMTID

Forslag til Helseplan for perioden 1979—1990 for Oslo er avgitt

— Det vil alltid være behov for Helsevernets tjenester såvel i som utenfor institusjoner, slår direktør Dagfinn Grymyr fast i sitt forslag til helseplan for Oslo i perioden 1979—90, avgitt i vår og sendt Sykehusrådmannen. Derfra går den til Helseplankomitéen for videre behandling. — Klienter som etter medisinsk faglig vurdering har behov for behandling, har krav på de tilbud HVPU kan gi — ut fra sin viten og de ressurser som blir stillet til rådighet av fylkeskommunale og statlige politiske myndigheter.

Planlegging av helsevern

Med den økende bevissthet om HVPU-klientenes rettigheter og muligheter vil kravet om mer nyanserte behandlingsopplegg vinne frem. Planlegging av helsevern er en dynamisk prosess, understrekes det. Den pågår kontinuerlig og er

avhengig av ytre og indre forhold beroende på samfunnet holdninger i videste forstand. Såvel utvikling av det sosiale hjelpeapparat, fremskritt innen medisin, faglig behandling og opplæring av psykisk utviklingshemmede.

Helseplanen for hovedstaden forutsetter utvikling av den prosess som er i gang med samfunnsintegrering av psykisk utviklingshemmede. Den forutsetter betydelig opprustning av det primære hjelpeapparat, kalt førstelinjetjeneste, med adgang til å søke HVPU's fagkunnskap når det er behov for dette. Da må denne annenlinjetjeneste, som den kalles, være skikkelig utbygget med nødvendige fagfolk til disposisjon, som kan gi grunnleggende kunnskap til hjemmehjelpere, hjemmekonsulenter, barnehagepersonale o.a. I Oslo er det nødvendig med et administrativt organ utenfor Helsevernet som koordinerer tilbudene og har ansvar for gjennomføring av integreringsprosessen, mener Helsevernet.

I første omgang foreslår direktøren 1-2 vernepleiere til aktiviteter overfor psykisk utviklingshemmede som er hjemmeværende, samt 1 psykologstilling i forbindelse med utbygging av service overfor perifere institusjoner.

Konsolidere stillingen

Selv om det idelle syn som kjent er små institusjoner i nærmiljøet, er man nødt til å bygge på det grunnlag man har i eksisterende institusjoner spredt over hele Østlandet. På kort sikt: konsolidere perifere institusjoner med bedrede materielle forhold og styrket behandlingstilbud. På lengre sikt: nedtrapping. Dog vil det alltid være behov for institusjoner av en slik størrelse at fagpersonell blir rasjonelt utnyttet, understreker rapporten. En spesialtjeneste med institusjoner og hjelpeapparat må opprettholdes for alle grupper psykisk utviklingshemmede med tilleggssymptomer som psykose, atferdsforstyrrelser, cp, epilepsi o.a. Rapporten påpeker nødvendigheten av et mer forpliktende samarbeid mellom psykisk helsevern og HVPU. Såvel barne- og ungdomspsykiatrien som voksenpsykiatrien har samme forpliktelser overfor psykisk utviklingshemmede som for befolkningen forøvrig, konkluderer helseplanen om dette emnet.

Dagtilbud under forandring

Det er ialt 1087 godkjente plasser i Oslo, fordelt på 4 sentralinstitusjoner spredt omkring i østlandsområdet, forskjellige daginstitusjoner, vernet verksted og boliger, sykehjem og privatforpleining. 135 klienter bor i institusjoner i andre fylker, 83 bor i område 7, men har tilhørighet andre steder.

Til tross for synkende fødselstall i hovedstaden og den hjelp førstelinjetjeneste kan gi, vil behovet for institusjonsplasser for voksne klienter være like stort. Det ventes forskyvning av opptak i HVPU i 9—12 års alder, når en del klienter faller fra i normalskolen og trenger de behandlingstiltak Helsevernet kan gi.

Tilgangen av klienter til dagsentrene er for nedadgående, muligens

på grunn av integreringen i vanlige daghjem/skoler. Hvis tendensen varer ved, vil tilbudene her gis et nytt innhold med større vekt på arbeidstrening og stimuleringstiltak av eldre psykisk utviklingshemmede.

Skolens virksomhet antas å utvikle seg mot videregående opplæring og voksenoppælring.

Private forpleininger vil i fremtiden helt bortfalle — eller bare benyttes i spesielle tilfeller. Derimot kan det være aktuelt å etablere forpleining i foreldrehjem, hos søsken eller andre pårørende i Oslo.

Personalsituasjonen

— Det er vanskelig å regne med noen bedring her, mener direktør Grymyr, — sålenge utdanningskapasiteten ved vernepleierskolene ikke er større. HVPU i Oslo har betydelige problemer med rekruttering av fagfolk. 70 % av verne-/sykepleierstillingene er besatt av personell uten nødvendig utdanning, 45 % av stillinger som hjelpepleier er besatt av personell uten formell utdanning.

Det må et mykere forhold mellom skolen og institusjonene påpeker direktøren og tenker først og fremst på vernepleierskolen, som om få år vil bli underlagt et regionalt høgskolestyre. Den bør stå i dialog med de institusjoner som skal utnytte dens potensial. Ansatte vil i større grad enn før søke faglig perfeksjon, og skolen må utvikles til å dekke dette behov.

Nye og utradisjonelle midler må tas i bruk for å sikre HVPU tilstrekkelig personell. Det krevende arbeidet må kompenseres. Lønnspolitiske tiltak blir bl.a. nevnt, velferdstiltak, utbygging av daginstitusjoner for personalets barn, personalboliger o.a. En god arbeidsorganisasjon er en forutsetning.

Utbyggingsplaner

HVPU i Oslo har en rekke utbyggingsplaner. 11 forskjellige byggeprosjekter innen 1982 er godtkjent av bystyret og kostnadsberegnet til 77 mill. kroner. Etter den tid vil nye prosjekter kreve over 25 mill. kroner årlig, omfattende aktivitetsbygg, behandlingsavdelinger, avlastningsavdelinger osv. samt 147 nye plasser i påbygg, tilbygg og nybygg.

— Men vi vet ikke eksakt hva det blir til ennå, understreker direktør Grymyr. — Politikerne har ikke sagt sitt siste ord, men det er godt håp om at den positive holdning Oslo kommune har vist de siste år vil vedvare. HVPU er en høyt prioritert sektor innen kommunen.

Nytt fra Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge

På Samordningsrådets årsmøte ble Gunnar Brekke enstemmig gjenvalgt som formann. Odd Svanes ble nytt medlem av Arbeidsutvalget etter Per Barkved, som frasa seg gjenvalg. Edith Arnesen og Inger Lofthus Iversen ble gjenvalgt som medlemmer, som forøvrig består av nestformann Orvar Thorsrud, Ragna von Riegen og Solveig Bele.

Rause bevilgninger til forskning

OGSÅ REKORDMESSIG SØKNING TIL FORSKNINGSPROSJEKTER

Samordningsrådet ble på årsmøtet i Asker i mai overrakt to store gavebeløp til sine forskningsfond: 225 300 kroner fra Norske Kvinners Sanitetsforening og 100 000 kroner fra Redd Barna.

— I januar i år gikk det ut et forslag til lokale sanitetsforeninger med underavdelinger, ialt 2800 kontakter, om å velge forskningsarbeid for psykisk utviklingshemmede i Barneåret, orienterte formannen **Inger Melbye** i Norske Kvinners Sanitetsforening ved overrekkelsen. — Store og små beløp er kommet inn fra hele landet, som vitner om varm interesse for å følge opp dette arbeidet.

— Hvert år er barneår for oss, sa generalsekretær **Eivind Groven** i Redd Barna i sin hilsningstale. — Det er en glede å være i stand til å hjelpe dere.

Det var en lykkelig og glad formann i forskningsfondene, overlege **Christofer Lohne-Knudsen,** som kunne ta imot storstilte bevilgninger til beste for forskningsformål. Henvendelser til frivillige organisasjoner ifjor ga større resultater enn de største optimister kunne forestille seg.

— Norges Røde Kors kvitterte for henvendelsen med opprettelse av eget fond, Norges Røde Kors', forskningsfond til beste for psykisk utviklingshemmede, stort kr. 1 — én — million, opplyste Lohne-Knudsen i sin orientering. — Forskningsfondenes styre skal være sakkyndige rådgivere ved utdeling av forskningsmidler fra fondet, første gang i 1980. Norges Røde Kors har også bevilget 50 000 kroner for 1979, mens Norges Bondekvinnelag ennå ikke har avsluttet sin innsamling.

Sosialdepartementet har dessuten bestemt at Varekrigs Fond for Åndssvake, stort kr. 107 000,— får samme styre som Åndssvakesakens Forskningsfond og Eli Vindeggs Forskningsfond. Beslutningen her ble tatt etter anmodning fra styret og kan fra 1. januar i år også brukes til studiereiser.

— Dette inspirer til fortsatt innsats, jublet styrets formann. — Når Samordningsrådets første pionertid med utbygging av institusjoner nå er over, står vi ennå ved b e g y n n e l s e n når det gjelder praktisk og vitenskapelig forskning. Samordningsrådet har igjen en pioner-

oppgave å samles om inntil myndighetene også overtar denne. Forebyggelse av åndssvakhet, forståelse for årsaksmekanismene, forberedede metoder ved behandling og opplæring.

Bevilgninger til forskning i 1979

Med den gledelige oppslutning fra organisasjonene blir den samlede bevilgning til forskningsprosjekter i år kr. 321 524,—, herav kr. 271 524,— til forskning omkring psykisk utviklingshemmede barn. Det var rekordmessig søkning, hele 24 søknader til en samlet sum kr. 833 300,—

De to prisoppgaver utlyst i fjor med innleveringsfrist 15. mars d.å. ga imidlertid ingen besvarelser.

Årets tildeling går til forskningsoppgaver i Bergen, Oslo, Bærum, Telemark, Drammen og Vestfold:

1) Lærer/musikkterapeuter **Marianne og Chris Knill,** Dagsrudheimen til Musikkterapi i behandling av de psykisk og fysisk svakeste, kr. 52 000,—.
2) Professor, dr. med. **Torgeir Flatmark,** Biokjemiisk Institutt ved Universitet i Bergen ble tildelt kr. 19 524,— til undersøkelse vedrørende det biokjemiske grunnlag for Føllings sykdom.
3) Overlege prof. dr. med. **Johan A. Aarli,** Nevrologisk avd. ved Haukeland sykehus i Bergen er bevilget kr. 10 500,— til undersøkelse av epilepsi og oligofrenieffekt og bivirkninger ved antiepileptisk behandling.
4) Klinisk psykolog førstekonsulent **Marit Langset,** Grunnskolerådet i Oslo har fått kr. 6 000,— til fortsatt forskning og bearbeiding av sitt prosjekt Toxoplasmose og eventuelle psykologiske og sosialmedisinske relasjoner blant 1000 barn, hvorav halvparten psykisk utviklingshemmede.
5) Professor, dr. med. **Sverre Halvorsen,** Ullevål og dosent dr. med. **Sverre O. Lie,** Rikshospitalet er tildelt kr. 30 000,— til studier av barn med Føllings sykdom.
6) Spesialtannlege **Yngve Haugstvedt,** Vestlandsheimen i Bergen er innvilget kr. 15 000,— til Aspekter ved forebyggende tannhelsearbeid på institusjoner for psykisk utviklingshemmede.
7) Områdeoverlege **Ingrid Lycke-Ellingsen,** Drammen er bevilget kr. 10 000,— til 4 ukers studieopphold i Vest-Tyskland for å studere medisinske behandlingsmetoder m.m. ved psykisk utviklingshemning, særlig mongolisme.
8) Logoped, rektor **Olav Halvard Haldorsen,** Furuly skole på Askøy er tildelt kr. 10 000,— for Flerfaglig og fleretatlig samarbeid om opplæringstiltak ved institusjon for psykisk utviklingshemmede.
9) Lærerne **Unni Hegdal** og **Bente Gjærum** ved Emma Hjorths Hjem er bevilget kr. 10 000,— til nye anvendelsesmetoder for musikk og bevegelse.

10) Lektor, logoped **Leif Edgar Backe** ved Fossnes Sentralhjem i Vestfold har fått bevilgning på kr. 30 000,— til Kartlegging av psykisk utviklingshemmede som er mellem lyd- og ordstadiet.

11) Dosent **Lars Smith** ved Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo er tildelt kr. 30 000,— til langtidsoppfølging av mongolide barn.

12) Amanuensis, cand. psychol **Jan Skjerve,** Psykologisk Institutt ved Universitet i Bergen er innvilget søknad om kr. 13 000,— til Utforming av leiketreningsprogram for psykisk utviklingshemmede barn.

13) Rektor **Helge Morseth** ved Emma Hjorths Hjem er tildelt kr. 25,000,— til Utvikling av prosedyrer for etablering av hørselsoppmerksomhet.

14) Dosent. dr. med. **Kjell Hole,** Fysiologisk Institutt ved Universitetet i Bergen er tildelt kr. 8 000,— til Virkning på hjernefunksjon og atferd av peptider (nedbrytningsstoffer) fra autistiske barn m.m.

15) Psykologistudenter **Sven Åge Thorsen** og **John Andreas Rønning** ved Psykologisk Institutt i Bergen er tildelt kr. 50 000,— til Utvikling og evaluering av prosedyrer for generalisering og vedlikeholdelse av atferdsendring.

16) Fylkespsykiater **Magne Medhus,** stipendiat ved Institutt for almenmedisin, Universitetet i Oslo er innvilget søknad om 4 ukers studiereise til Medisinsk fakultet i Praha for bl.a. å studere organisasjon av omsorg for psykisk utviklingshemmede, stor kr. 2 500,—.

GODKJENNING AV HJELPEPLEIERE

Det er nå etablert en offentlig godkjenningsordning for hjelpepleiere, med rettslig beskyttelse av tittelen hjelpepleier.

Ikke bare gjennomgått godkjent hjelpepleierskole gir nå grunnlag for godkjenning, men også pleiepersonale med betydelig praksis. Det gjelder pleiere over 55 år med minst 10 års praksis i heldagsstilling, over 45 år med 15 års praksis (hel dag), og det gjelder alle med over 20 år i heldagstjeneste.

Søkere over 60 år med minst 5 års praksis vil få søknaden forelagt et sakkyndig råd som er opprettet for å bistå godkjenningsinstansen. Det samme er tilfelle med søknader fra søkere over 50 år og med minst 7 års praksis eller andre med 18—20 års praksis. Det forutsettes da at virksomheten er knyttet til stilling som pleiemedhjelper eller pleieassistent. Godkjenning som hjelpepleier kan knyttes til stilling ved en bestemt institusjon. Det er også en forutsetning, opplyser Sosialdepartementets opplysningssekretariat, at forholdene blir lagt til rette for dem som ønsker nødvendig teoretisk utdanning.

Hvem er det som tenker på «persillebladene» — de svakeste blant de svake — når det er snakk om omsorg for de psykisk utviklingshemmede? De som knapt reagerer på omgivelsene, som må holdes i armene for ikke å bli kvalt når de legges ned —. Omsorgen for de mest ressurskrevende psykisk utviklingshemmede har vært neglisjert til nå, blitt tilslørt av mer påtrengende oppgaver. Det er levende mennesker det er snakk om, og det må bli en utfordring til oss alle å tilrettelegge en meningsfylt tilværelse også for dem.

DE SVAKESTES PROBLEMER

Overlege Mogens Rasmussen brakte tankene til torgs i sitt innlegg på Samordningsrådets årsmøte i Asker i mai. Etter 21 år i åndssvakeomsorgen har gledelige ting skjedd, konstaterte han, men problemet med de svakeste har vært påtrengende hele tiden. En ambivalent holdning er ute og går, fra bevilgende myndigheter, fra personale, fra foreldre. Det er lett å skyve problemet fra seg ved å si at vi mangler penger. Skal vi fortsette å trekke på skuldrene og tro at det ikke nytter å gjøre noe?

— Dette har med holdning å gjøre, hamret overlege Rasmussen løs. — Respekten for det levende liv. I oldtiden kvittet man seg med dem, i Hitler-Tyskland likeså. I vår barske dyreverden mangler svakt avkom livets rett —.

— I et velstandssamfunn er de ingen trusel, men de krever ressurser. Svære ressuser. Kanskje må vi alle justere våre livsvanenr i tiden som kommer. Hva da med de svakeste?

— I et godt utrustet samfunn må vi prioritere, understreket Rasmussen. — Forstanden må lede vår vei. Ellers havner vi i **slum.**

Manglende engasjement fra høyeste hold

Det står ikke til å nekte at sentralhjemmene har vanskeligheter på grunn av det tunge klientellet. Bare få orker arbeidet, med isolasjon,

Overlege Mogens Rasmussen.

dårlige botilbud og svak, faglig innsats.

— Det er engasjement som mangler, påpekte Rasmussen. — Ikke selve miljøarbeidet, pleierne gjør så godt de kan. Det er manglende engasjement fra høyeste hold. Utdanningen er dilettantisk når pleien skjer på instinkt, av kjærlighet eller erfaring. Det er den systematiske, faglige kunnskapen det skorter på.

— Vi kan oppnå forbløffende resultater ved tidlig diagnose og informasjon, foreldrestøtte, medisinske-, pedagogiske-, fysikalske- og ergoterapeutiske tilbud. 2-3 årsverk med intenst arbeid er «god forretning». Men prisen er høy.

Samordningsrådets «Faglige utvalg», hvor foredragsholderen er formann, har til hensikt å samle data om ressurssvake klienters situasjon innen HVPU, som kan danne basis for en aksjonsplan. I første omgang vil opplysningene føre til en konferanse om temaet, eller mindre symposier —.

— Samordningsrådet må slutte opp om Forskningsfondenes oppgave i denne sammenheng, sa Mogens Rasmussen i en sluttappell. — Hva med en **prisoppgave** om dette spesielle emne?

NYE BØKER

Knut Wester:
Epilepsi hos psykisk utviklingshemmede.
En situasjonsanalyse
pr. 1. november 1976.

Publikasjonen om epilepsi hos psykisk utviklingshemmede foreligger nå, som resultat av data innsamlet i 1976 i samarbeid med internatinstitusjonene innen HVPU. Undersøkelsene er gjennomført av dr. med. **Knut Wester** med midler fra Åndssvakesakens Forskningsfond, og arbeidet er tidligere omtalt i «Rapport» (nr. 5/1978). Prosjektet er en del av en større behovsanalyse ved Statens senter for epilepsi i Sandvika, og hensikten var å skaffe bakgrunnsinformasjon for fremtidige behandlingstilbud.

— Boken inneholder ingen konklusjon med hensyn til omfanget og organiseringen, sier dr. Wester. — En slik spesialomsorg er først og fremst et helsepolitisk spørsmål hvor en rekke faktorer kommer inn. Tabeller i boken viser våre funn som et praktisk siktemål og hvert kapitel avsluttes med et sammendrag.

Publikasjonen finns i et opplag på 300, og interesserte kan sikre seg eksemplarer ved henvendelse til:

Knut Wester,
Nevrokirurgisk avdeling,
Rikshospitalet,
Oslo 1.

BERGMOPRODUKTER A/S
Bedrift for yrkesvalghemmede
Molde Tlf. 54 277 — Filial: 6390 Vestnes

A/S SELSBAKK FABRIKKER
Boks 2027
Trondheim — Telefon 35 020

P. PETTERSEN - TRYKKERI
Molde — Tlf. 51 469

SOLA FERDIGMAT
J. Steine
4050 Sola — Telefon 50 180

MONSENS ANTIRUST
Julsunder - Molde - Tlf. 45 556
Rustbeskyttelse av biler

TORSTEIN OFTEDAL
Transport og Kranservice
Tlf. 54 310 - 54 164
4054 Tjelta — Stavanger

TROMI FABRIKKER
Trondheim — Telefon 39 920

A/S EPA LAVPRISMARKED
O. Trygvasonsgt. 28 — Trondheim
Sentralbord 27 070

OLA ONSØYEN A/S
Spesialfabrikk for trapper
Melhus - Telefon (075) 70 350

DALGÅRD KAROSSERI A/S
Telefon 59 220 - Ugla - Trondheim

GULV- OG TAKBELEGG KOMPANIET
Innehaver: Brødr. Myklebust
Postboks 170 — 4051 Sola
Tlf. 50 807 - 50 832 — Stavanger

A/S HAGEANLEGG
Flaggstenger - Stiger - Hageporter
Tørkestativer - En gros - En detalj
7056 Moholt - Trondheim - Tlf. 38 176

OLAF BRYHN
Fryseboksmat
Telefon 14 373 — Våler

Vi leverer også
HYDRAULISKE
vripropelleranlegg

MATHIAS JULNES
Byggmester
Molde — Telefon 53 042

A/S HEIMDALMOTOR
Molde — Tlf. 52 155

Pio Larsens glade, lille bok «Det er ikke synd på August» er igjen å få kjøpt i Gyldendals Fakkel-serie. Boken kom første gang i 1971 og vakte oppmerksomhet både her hjemme og i utlandet. I NRK laget man TV-film om boken og brukte den som opplesning.

August var født med 47 kromosomer. Ikke var han hjerneskadet, ikke hadde han psykiske forstyrrelser. Bare utrustet med ett ekstra kromosom. Den grunnleggende struktur var med andre ord annerledes. Men syk? Nei!

Han sa visst de forløsende ord, sosionomen på institusjonen, der August far henvendte seg. Det kom noen fine smilerynker i øyekroken og stemmen var øm:

— Kanskje er saken den at de mongoloide barna utgjør en egen rase —?

Dette er en glad bok, som sagt. Den forteller om kjærlighet. Pio Larsen forteller enkelt om hans liv fra fødselen av og frem til ung mann, Åge Fermann skildrer August i en unik billedserie.

Faren forteller om barnet i grenseland, om foreldrenes hjelpeløshet, konfliktsituasjoner, søskenproblemer og møte med norsk åndssvakeomsorg i begynnelsen av 50 -årene. Siste del av denne lille fortellingen er foreldrenes iakttagelse av personligheten August som utvikler seg på Grimebakken. August som aldri kan bli plastfabrikkdisponent, men som har geni for kjærlighet, evne til å skape atmosfære, samhørighet, stil. — Det er vi andre som trenger nåden, sier Pio Larsen, — August og hans søsken forvalter menneskeligheten blant oss. åst —

Pio Larsen/Åge Fermann:
«Det er ikke synd på August»
Gyldendals Fakkelbøker
43 sider

Bunte var hjerneskadd, ufør i kropp og tanke. Et eldgammelt barn uten alder. Hun hadde ekstranavn fra Helsevernet, men var hun utviklingshemmet? Hun var jo synsk i følelser, sier Wera Sæther.

Hun kom fra institusjon og inn i fellesskapet i Mariahuset, der 3 hjerneskadde og 3 voksne lever side om side.

— Det er viktig å tilhøre et lite folk, sier forfatteren.

«Lovet være du, søster brød» er ikke en bok full av fakter og anklager, heller ingen saklig redegjørelse for en hjerneskadds liv og problemer. Wera Sæther er psykolog, og med stor innsikt, ømhet og dikterisk evne formidler hun barnets spesielle verden. På sett og vis har Bunte sett og kjent det meste i sitt korte liv. Gjennom henne kan vi kanskje se noen sår alle mennesker har fått.

Hun så i menneskene og gråt
Hun gikk til brødet og løp mettet
tilbake
Hun var øye som så og kropp som bar
De harde hendene, volden
og Gud åst —

Wera Sæther:
«Lover være du, søster brød»
Tekster om et menneskebarn
Gyldendal 116 sider

Halden — Skjeberg — Trondheim — Haugesund — Sarpsborg
Mysen — Moss — Stavanger — Kolbotn — Jevnaker

DALENS KOLONIAL A/S
Alt i Dagligvarer
Skåredalen - Tlf. 25 575 - Haugesund

MODERNE FOTO
Ivar Tryggestad
Alt i Foto — Fotografiske artikler
Haugesund — Telefon 27 850

BRØDR. HASSELQUIST
Pølsefabrikk
Vikse - Haugesund - Tlf. 38 299 - 22 160

H. ANDERSEN
Bøker - Papir - Hobby
Storgt. 16 - HALDEN - Tlf. 82 424

A/S CONTINENTAL-SKO
Halden — Telefon 95 225

GRIMSRØD KOLONIAL
H. Brenden
Helgerødgt. 54 - Tlf. 52 826 - Moss

H-Pannen
HAFRSFJORD INDUSTRI A/S
Telefoner 90 003 - 90 049 — Stavanger

AUTO SERVICE A/S
Skivn. 99 - 1410 Kolbotn - Tlf. (02) 80 24 45
Åpningstider:
Hverdager: kl. 07.00—22.00
Lørdag: kl. 08.00—20.00
Søndag: kl. 10.00—20.00

LERSETHs GARTNERI
Sverredalsvei 21 — Trondheim
Telefon 59 488

Besøk
FESTIVITETEN RESTAURANT
HAUGESUND
Telefoner: 22 114 - 22 565

SVEN MARTINSEN
Tlf. 53 556 - Vinkelvn. 5, Lande - Sarpsborg
Alt i Markiser - Persienner og Rullegardiner

VOSS ELEKTRISITETSVERK
VOSS

Gullsmed
ARNOLD KARLSEN A/S
Haraldsgt. 143 - Haugesund - Haraldsgt. 183

RITO KJØTT A/S
Reinsvoll - Telefon (061) 97 697
Hønefoss - Telefon (067) 22 122

EIDSBERG SPAREBANK
Opprettet 1848
Heggin, 1850 Mysen — Tlf. 89 12 16

Når det gjelder Møbler - ta turen til oss
BYÅSEN MØBEL & UTSTYR A/S
Smistadkrysset — 7034 UGLA
Tlf. (075) 59 735

OMSORG – UNDERVISNING:

Spesiallærerne uenige om «det utvidede opplæringsbegrep»

Det er åpenbart uenighet i egne kretser om spesiallærernes oppgave i institusjonsskolene innenfor Helsevernet for psykisk utviklingshemmede. «Det utvidede opplæringsbegrep» har medført total oppgaveforskyvning, mener noen. Utvidet opplæring har fått et anstrøk av pedagogikk, skolen skal kunne løse de problemer som ingen tidligere har funnet løsning på innen helse- og sosialapparatet.
Pedagogen representerer systematikken, mener den andre fraksjonen, dette å utarbeide treningsprogram som går på utviklingsfaktorer. Og d a må vi ikke avgrense oss!
Det er en særdeles innviklet materie å finne konstruktive løsninger på, ifølge Norsk Skoleblad, som medgir at det er atskillig lettere å filosofere over problemene enn å løse dem. Men en grenseoppgang er nødvendig, og et tremannsutvalg har fått mandat til å utrede «det utvidede opplæringsbegrep».

Bjarne Grov, Trondheim, var talsmann for førstnevnte tanker på spesiallærernes årlige samling i vår. Skolen blir mer og mer en «omsorg i omsorgen» mener han. og det skaper frustrasjon hos lærere som er satt til å løse oppgavene. Han ber tremannsutvalget se nærmere på den enkelte lærers rolle som yrkesutøver, dernest på avsatte midler til dekning av pedagogiske oppgaver (lærertjeneste), som i enkelte skoleavdelinger bygges ut med personell uten pedagogisk/spesialpedagogisk kompetanse.

— Enten må vi gå inn for kraftig innstramming av opplæringsbegrepet, mener Grov, — eller gi det videst mulig tolkning, slik at alt arbeid utført av pedagogisk personale ved institusjonsskolene er skole-

— Skal skolen løse de problemer som ingen tidligere har funnet løsning på? spør Bjarne Grov.

Eksklusive smørbrød og koldanretninger
bringes over byen og distriktet daglig
HØLEN KAFÉ
1550 HØLEN — Telefon 95 75 57

BRØDRENE HAGA
Snekkeri
Dører - Viduer — Finere kontor- og butikkinnredninger etc. - samt møbler
Sørligt. 8 - Oslo 5 - Tlf. 19 85 16 - 67 64 29

VEITVET SUPERMARKED A/S
Veitvetveien 8 - Tlf. 25 21 78 - Oslo 5
Alt i Dagligvarer

GARNKROA A/S
Kaigt. 19 - Haugesund - Tlf. 22 833
Godt utvalg i garn og mønster
Postordreforretning

FINGOFABRIKKEN
Maling- og Lakkfabrikk
Postboks 462 - 3701 Skien - Telefon 20 726

SELBU SNARKJØP
Ferkingstadgt. 2 - Haugesund - Tlf. 26 665
Alt i Dagligvarer

KROHN HAALANDS MØBELFORRETNING
Tlf. 21 197 - 22 383 — Haugesund

INTERHUS A/S
Entreprenør & Byggmesterforretning
Skien - Tlf. 23 892 - 27 829

ROSENVOLD KLÆR
Herreekvipering — Alt i Herreartikler
3700 SKIEN — Telefon 22 509

MAGNOR SMIE OG LANDBRUKSVERKSTED A/S
Magnor — Telefon Kongsvinger 37 147

MIDTNORSK INDUSTRI
8700 Nesna - Telefon 21 - Privat 206
Spesialitet:
ARBEIDSBRAKKER - HYTTER

GUTTORM HENDEN
INGENIØR- og RØRLEGGERFIRMA
Torshovgaten 4 — Oslo
Telefon 37 91 32

Gullsmed
EILIF RYDENG
9300 Finnsnes — Tlf. 18
Fører alt i premier

BUDAL RADIO
Telefon 50 559 — 4250 Kopervik

TERMOSTATER
MÅLEAPPARATER
REGISTRERPAPIR
SOLBERG & ANDERSEN A/S
Brynsveien 5 - OSLO 6 - Tlf. 19 10 00

KONGSVINGER ELEKTRISKE A/S
Brogt. 16 — Telefon (066) 15 336
2200 KONGSVINGER

messig ansvar (men da vil vel presset på flere lærerstillinger omgjort til annet personale bare øke og øke). En tredje utvei er å legge alle oppgaver — omsorgsmessige, pleiemessige og undervisningsmessige — inn under institusjonene, som får det totale økonomiske og administrative ansvar. Men i denne sammenheng er det ikke vanskelig å se hvilke nye problemer som dukker opp med hensyn til tilsetting, arbeidstid, lønn osv.

— På institusjonsskoler, sier rektor **Knut Østrem** ved Granlia sjukeheim og skule for psykisk utviklingshemma i Balestrand — og med i tremannsutvalget — blir oppgaven ofte å løfte passive elever fra en sengetilværelse og ut i et liv preget av våken, bevisst nærkontakt med andre mennesker. Slikt arbeid kan ikke gjøres av én yrkesgruppe alene. Her må det samarbeid til!

— Vi må fare varsomt frem med å sette grenser mellom undervisning og pleie. Undervisningsretten er uten grenser i loven, og det er vanskelig å regelfeste arbeidsfordelingen. Den må skje mellom mennesker i samarbeid i den enkelte, konkrete situasjon.

Innvending mot å undergrave pedagogisk profesjonalitet tar Østrem med stor ro.

— Personlig føler jeg meg mer profesjonell ved å utarbeide et program for en primærmotorisk utvikling hos et menneske som var sengeliggende i åresvis — enn å lære en såkalt normal å lese. — Dessuten, legger han til, — tverrfaglig samarbeid bryter ned isolasjon, usikkerhet og ensomhet — som arbeid med psykisk utviklingshemmede ofte er. Institusjonsskolene har på denne måten en stor og ubrukt ressurs som bør og skal tilflyte lokalsamfunnet. Granlia har f.eks. en økende pågang fra lærere og foreldre, som ønsker å være hos oss en stund. Slike polikliniske opplegg har jeg tro på.

— Vi må fare varsomt frem med å sette grenser mellom undervisning og pleie, mener rektor Knut Østrem ved Granlia.

Den frieste forsvarlige boform i HVPU

«Rapport» på besøk på Vestli i Oslo

«Granbo» står det på døren til den romslige Selvaag-leiligheten i drabantbyen Stovner i Oslo. Fem psykisk utviklingshemmede har sitt hjem her sammen med husmor.
— Dette er den frieste boform som er forsvarlig for psykisk utviklingshemmede innenfor HVPU, mener styreformann Vera Fjeldstad i Oslo Støttelag.

Du kommer inn i en moderne leilighet hvorsomhelst. Hjemlig atmosfære. Hallen med telefon på speilbordet, vakre møbler, kunst på veggene , vel avstemte farger. Og i tillegg en uimotståelig duft av hjemmebakt eplekake fra kjøkkenet.

En treroms leilighet + hybel, tilsammen 172 m^2, ble slått sammen på planleggingsstadiet og «skreddersydd» for formålet. På den måten fikk alle egne rom, her er to bad, felles arbeidsrom, stue og kjøkken og vaktrom.

Siden innflyttingen i 1972 har beboerne skiftet. Fire av dem har giftet seg og flyttet. Avdeling Vestli, som den kalles, er en underavdeling av Granbo Pensjonat — og i beboernes øyne et mål for friere boform.

— Her får de komme og gå som de vil, sier bestyrerinne **Inga Midtskogen** ved Granbo, som har overoppsynet. — De lever som voksne mennesker i vanlige hjem, og vi hindrer dem ikke i noesomhelst.

Hjemmet eies og drives av Støttelaget for åndssvake i Oslo og sorterer under HVPU.

Hverdagene

Beboerne har alle jobb. Et par er i vernet arbeid ved Fossheim Verksteder, resten er ute på det åpne arbeidsmarked.

— Dette er hjemmet deres, understreker husmor **Eva Brynhildsen,** som stiller med ferdig middag etter arbeidstidens slutt. Leiligheten er forlatt i formiddagstimene og trenger heller ingen betjening da. Arbeidsfordelingen skjer ved vaktordning, og to skifter på ettermiddags- og nattevakt. Og **vakt** er nødvendig. understrekes det, både betjeningen og Støttelaget er enige her. Beboerne er høyt fungerende uten avvikende utseende. Man bor tett i drabantbyer og mange slags holdninger er ute og går. Psykisk utviklingshemmede blir lett utsatt for mobbing, de kan lett bli misforstått. Erfaring forteller det.

— Kontakt med nabolaget?

— Uhyre lite, svarer husmor. — vi har ikke gjort noe aktivt selv heller. Det har ikke vært nødvendig. Beboerne ber sine venner hjem, vi har gutter på besøk, og flere er forlovet.

Forøvrig holder de orden på egne rom og ansvar for håndvask og stryking, de har kjøkkentjeneste etter tur med servering og oppvask. De har fellesoppgaver med rengjøring og middagstrening hver søndag.

Utvikling

— Utviklingen er enorm, bedyrer Vestlis styre, som har fulgt dem gjennom mange år. Flere kom til Granbo i sin tid uten å kunne bruke spisebestikk eller vaskeklut. De har fått selvtillit, sier styret, de har fått **reisning.** De holder selskapsaftener og inviterer gjester, holder tale og demonstrerer en frigjorthet som **bare** er gledelig. Fellesskap gir styrke, men flere enn seks beboere er ikke tilrådelig. Mange drømmer om «noe for seg selv». Men friere boform skaper ensomhet, de fleste søker tilbake til fellesskapet.

— Kan en slik boform tenkes med begge kjønn?

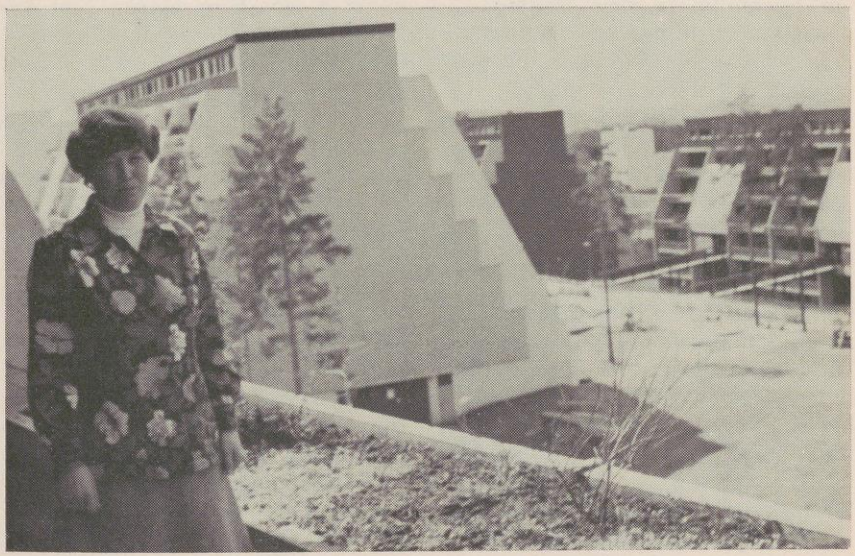
— Ja, mener bestyrerinne Inga Midtskogen, når boligene er bygget med det formålet.

Langt mer forbeholdne er styret og betjening overfor giftermål. Det skal solid støtte fra omgivelser, fra familie og Helsevernet for at ekteskapet skal fungere tilfredsstillende. Bare få kan ta ansvar for seg selv, helt og holdent, og færre for **nye individer.**

Fritid

— Jeg hadde ikke klart halvparten av disse beboernes fritidsprogram, slår Inga Midtskogen fast.

— De er i klubber, de er på kurs og voksenopplæring. De planlegger ferien og går selv i reisebyrå og

— Vi har tre terrasser, sier husmor Eva Brynhildsen.

Heimkunnskap/husstell en praktisk vri i institusjonsskolene

Heimkunnskap/husstell i undervisning av elever med lærevansker og funksjonshemninger var emne for seminar ved Statens Spesiallærerskole i Bærum i vår og samlet fullt hus.
— Målet for flest mulig er å leve et selvstendig liv, sa høyskolelektor Barbro Sætersdal i sin åpningstale, — likevel er det første gang et seminar av denne typen holdes.
Faget er grovt underkjent, er «matbelastet», ble det hevdet, endog av andre faggrupper ved skoler/institusjoner. Faget har mulighet for integrering med andre fag, det finns hjelpemidler og metoder som elever — såvel med fysiske som psykiske funksjonshemninger kan ha nytte av, ble det understreket på seminaret. Faget er meningsfylt. På kjøkkenet kan eleven se, føle, lukte og observere forandringer. Heimkunnskap er ikke bare mat, det tar opp forhold som angår alle: ernæringslære, hygiene, matstell, kostbevissthet, redskapslære, varekunnskap, familiekunnskap, pengeforståelse m.m.m.

Trivsel og læring går hånd i hånd, sa husstellærer **Kari Sælleg.** — Husstell er trivselsfag. Aggresjon avtar på et koselig kjøkken hvor eleven er i trygge omgivelser, han får delta i fellesskapet og bruke seg selv, han får søle i vann, han opplever ferdige produkter som kan **nytes.**

De fleste får til noe som kan rette opp gamle nederlag. Det er viktig å vite hvor eleven står, og læreren har en enestående sjanse til å observere. For enkelte er det mål bare å smøre sin egen brødskive. Det er imidlertid dårlig utnyttelse av ressursene å arbeide isolert, mente Sellæg. — Vi må trekke fysioterapeut og logoped inn i skolekjøkkenet og utvide samarbeidet.

---

ordner opp. De reiser på hotell og drar til utlandet med «pakketurer». Vi lar dem kjøre ut så mye som mulig. De må få gjøre erfaringer for å innse hva de kan greie — og eventuelt ikke greie.

Fremtidens omsorg

Dette er fremtidens omsorg for mange, mener Støttelaget og ønsker flere lignende hjem. Bl.a. er de idelle når det gjelder å ta imot gamle psykisk utviklingshemmede som tidligere bodde hjemme. Tilbudsrommeligheten i hovedstaden har bedret seg med årene, er alle enige om. Utbygging av daginstitusjoner har gjort det mulig for flere å bo hjemme. Og i akuttsituasjoner blir det som oftest en utvei.

Matematikk på skolekjøkkenet

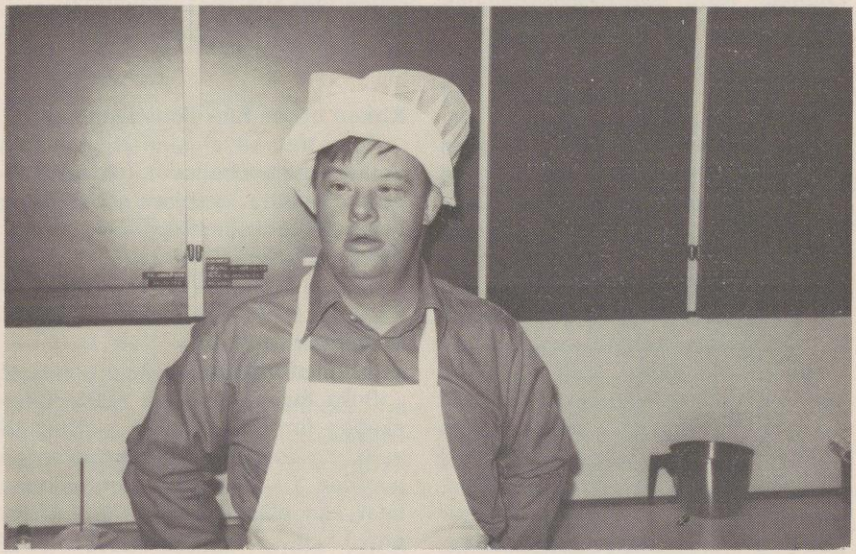
— Vi driver utviklingstilpasset undervisning, sa rektor **Sissel Hofgaard Svendsen** ved Kongsberg dagheim og treningslokale for psykisk utviklingshemmede. — Vår undervisning er praktisk orientert med fagene musikk, husstell, kroppsøving og forming. Gjennom dem blir elevene stimulerte til egenaktiviteter, de lærer seg å tolke bilder (signalord) og får opplæring i ferdigheter og begreper.

Er psykisk utviklingshemmede initiativløse? Ute av stand til å forstå enkle matematikkproblemer? Sissel Hofgaard Svendsen mente nei. Når gruppen skal dele bløtkake og brus har selv de minste ingen vanskeligheter med å vurdere et par milimeters forskjell i glasset. Rettferdig fordeling av bløtkaken er heller intet problem.

— Formidling av kunnskaper må angå dem, sa Hofgaard Svendsen og nevnte eksempler som klargjør enkle matematiske begreper: bake småkaker og få store tall, dele deigen i emner, bananer kan deles både horisontalt og vertikalt, kjeksen er rund og sirupssnippen er parallellogram, vi har store skjeer og små osv.

Målet er å få eleven aktivisert, mente rektor. Vi vrir og kryster på kjøkkenet, vi klemmer, drysser, smører, visper, skjærer og hakker. Det er lett å samarbeide her: læreren skreller mens eleven skjærer, læreren kjevler mens eleven stikker ut.

— Oppkavet aktivitete på kjøkkenet er av det onde, understreket hun. — Det er bedre å få til én ting

Husstell er trivselsfag.

skikkelig enn å rekke mye. Og jeg er overbevist om at ujevne, elevtrillede boller smaker bedre på foreldremøtet enn profesjonell bakst. hvor eleven bare satt med store øyne og så på.

Billedtolking

De fleste elevene i institusjonsskolene er signalordlesere, altså må de lære seg å tolke bilder. Oppskrifter kan fint lages selv, og dette er fin lesetrening En oppskrift uten tekst er forøvrig i arbeid, opplyste Sissel Hofgaard Svendsen som er medansvarlig for denne oppgaven.

Anvendt heimkunnskap ved Åkershagan sentralhjem

Spesiallærer **Målfrid Brandtsegg** orienterte om et såkalt borettet opplegg ved sentralinstitusjonen for psykisk utviklingshemmede i Hedmark. Med tanke på vernet boform senere har 4 ungdommer (19—22 år) sin dag beskjeftiget i treningsleiligheten på Domkirkeodden på Hamar under kyndig ledelse. Alle er institusjonsungdommer og preget av det, med talevansker og atferdsproblemer — og vant til et høyt servicenivå. Her i leiligheten blir intet gjort medmindre de selv tar initiativet: renhold, vask av tøy, innkjøp, matlaging, stell i hagen, kontakt med nærmiljøet. De besøker arbeidskontoret i byen, sosialkontoret, politistasjonen, Røde Kors' ambulansetjeneste, fotpleier, tannlege og andre serviceinstitusjoner som folk fleste får bruk for en og annen gang.

SOSIALDEPARTEMENTET MED PUBLIKASJONSLISTE

Sosialdepartementets publikasjonsliste foreligger nå i ajourført utgave og gir grei oversikt over utgitte bøker, brosjyrer, foldere m.v. Av interesse for «Rapport»s lesere kan nevnes:

POCKETBOKSERIEN

(Universitetsforlaget):

Mennesket i den sosiale planlegg

Gjennom foredrag tar boka opp en rekke sentrale problemstillinger innen den sosiale planlegging.
120 sider. 1969. Pris kr. 20,—.

Kirken og de funksjonshemmede

Forkortet utvalgsinnstilling som dokumenterer behovet for en sterkere kirkelig ansvarsmobilisering blant de funksjonshemmede.
114 sider. 1969. Pris kr. 20,—.

Sosialpolitikken og samfunnsforskningen

Boka tar for seg hva slags kunnskaper forskningen har skaffet til veie, og forsøker å gi et svar på hvordan sosialadministrasjonen best kan anvende disse kunnskapene.
157 sider. 1970. Pris kr. 28,50.

Helsestasjonen i støpeskjeen

Nye muligheter for psykisk forebyggende arbeid. Rapport skrevet av en psykolog, en distriktslege, en helsesøster og en barnepsykiater om prøveåret ved Enebakk helsestasjon i 1970.
254 sider. 1972. Pris kr. 28,—.

De frivillige sosiale organisasjoner og myndighetene.
Samarbeid og samordning

Debattinnlegg og foredrag fra et seminar. Frivillig innsats på helse- og sosialsektoren, fordeling av ansvar og oppgaver mellom organisasjonene og det offentlige helse- og sosialvesen.
116 sider. 1976. Pris kr. 28,—.

Hjem og nærmiljø

Foredrag og grupperapporter fra et seminar der myndighetene og de frivillige organisasjonene drøftet samarbeid om forebygging av sosiale problemer.
92 sider. 1978. Pris kr. 25,—.

Rettigheter for funksjonshemmede

Håndbok med opplysninger om lover og tiltak i sosial- og helsesektoren, beregnet på funksjonshemmede. Stikkordregister.
360 sider. 2. utg. 1978. Pris kr. 35,—.

Sosial trygghet i Norge

Håndbok med opplysninger fra hele det sosialpolitiske felt (barnevern, helsestell, folketrygd, sosialomsorg, omsorg for funksjonhemmede, arbeidsmarkedet osv). 4. utgave (rev.) ventes ferdig våren 1979.

PUBLIKASJONER

fra Helsedirektoratet

Disse er gratis og fås ved henvendelse til Statens trykksakekspedisjon, boks 8169 Dep., Oslo 1. Kodenummer må alltid oppgis.

Føllings sykdom

Veiledning for foreldre. Hygiekontoret (Kodenr. 1—1997).

Diettliste (Føllings sykdom) Hygienekontoret (Kodenr. 1—1998).

Funksjonshemmede i samfunnet. Særtrykk fra St.meld. nr. 23 (1977 /78).

Nr. 1. **Sammendrag**
(Kodenr. 1—2037)

Nr. 3. **Tekniske hjelpemidler for funksjonshemmede**
(Kodenr. 1—2039)

Nr. 4. **Om institusjoner for funksjonshemmede**
(Kodenr. 1—2040)

Psykisk utviklingshemmede barn. En opplysningsbrosjyre. Ajourført 1978. Kontoret for psykiatri (Kodenr. 1—503).

Planlegging av sosiale tjenester og helsetjenester utenfor institusjon i fylkeskommunene.

En veileder om planlegging som vedlegg til rundskriv 1—526 («Fylkeskommunale rammeplaner»). Sosialdepartementet, Plan- og utredningsavdelingen. Bestilles fra Statens trykksakekspedisjon, postboks 8169, Dep., Oslo 1.

STUI MED KURSTILBUD

Statens ungdoms- og idrettskontor melder at følgende kurs/konferanser blir avholdt, beregnet på personell som arbeider med fysiske aktiviteter på skoler/institusjoner:

1) Svømmeinstruktørkurs på Vestlandsheimen/Hotel Terminus, Bergen, 24.—28.september. Kostnader for deltakerne: ca. kr. 775,— for enkeltrom, ca. kr. 715,— for dobbeltrom.

2) Kurs i «Bevegelse og musikk» på Hotel Hedemarken, Brumunddal, 15.—19. oktober. Kostnader: kr. 780,—.

3) Idrettslederkonferansen 1979, Hotel Alexandra, Loen, 19.—23. november, med kursemne i tillegg til konferansen: «Primærmotorisk trening». Kostnader: kr. 840,— for enkeltrom, kr. 700,— for dobbeltrom.

Symposium

om funksjonshemmede barn i U-land

Det Nordiske Forbundet Psykisk Utviklingshemning, NFPU, innbyr til symposium om funksjonshemmede barn i utviklingsland. Det blir diskusjon om tiltak og støtte som de internasjonale hjelpeorganisasjoner driver, om prinsipper som følges. Innbydelsen gjelder personell som har arbeidet for funksjonshemmede barn i U-land — eller som kan tenkes å gjøre det.

Symposiet holdes på Hässelby slott i Stockholm 8.—10. oktober 1979, og avgiften er 200 Sv.kroner. Siste innmeldingsfrist er 1. juli. Innmelding skjer til:

Medicinalrådet Karl Grunewald,
Socialstyrelsen,
106 30 Stockholm.

LANDET RUNDT

Nordland, Troms og Finnmark

13 funksjonshemmede fra Honningsvåg har nå reist til Solgården med charterfly fra Lakselv.

Institusjonen for psykisk utviklingshemmede fra Radøy, Træna, Lurøy og Nesna planlegges i Ytre Nord-Helgeland. Rana Blad reiser spørsmålet om hovedinstitusjonen for psykisk utviklingshemmede skal legges til Rana.

10 plasser for lite i Meløy og Klideskål i det fremtidige hjem for psykisk utviklingshemmede. Forpostfektninger er igang og en håper tautrekkingen kommer til riktig resultat. Lenvik kommunestyre forutsetter at de tekniske anlegg for tomt blir fremført høsten 1979 og at byggetillatelse blir gitt så snart de reguleringsmessige forhold er ordnet.

Trastadsenteret besøkte i mars Vesterålen med brukskunstutstilling av et allsidig utvalg keramikk, stofftrykk, grafikkarbeider m.m.

Våganheimen i Lofoten er nå kommet i drift med klienter fra hele distriktet i alle aldre. Det er plass til 29 som tenkes fordelt på 4 internater. Utstyret er nå kommet i full orden, det mangler en bil og noe opplæringsutstyr, men en håper at dette kommer etter hvert. Bemanningssituasjonen er godkjent med 39 normerte stillinger, nesten så godt som kommunen hadde foreslått.

På Elvemo skole i Evenskjær, er det nå dannet et kontaktutvalg for foreldre med funksjonshemmede barn. Kontaktutvalget skal fungere som hovedorganisasjonens «forlengede arm» og ivareta foreldrenes interesse overfor myndighetene blant annet. Kurs er allerede planlagt for å trekke opp felles retningslinjer.

Vesterålen Industrier får gratis tomt i Hadsel, men det er uenighet om hvor en vernet bedrift skal ligge.

Røkland Industrier A/S kommer igang i juni med produksjon av engangsbleier, foruten plastartikler og hanskefôr. 20—25 personer fra Vensmoen kan antagelig regne med arbeid der. Tiltaket er ment som et arbeidstilbud for psykisk utviklingshemmede fra hele fylket, forteller disponenten.

Småhjem for psykisk utviklingshemmede i Sørreisa starter etter ferien. Saken har vært høyt prioritert. Kommunalbanken har innvilget lån på mer enn 1½ million kroner, mens kommunen har bevilget kr. 850 000,— til første byggetrinn som kommer på ca. 2,5 millionenr. Det er også godkjent planer for internatbygg med plass for 12, samt bestyrerbolig. Tiltaket medfører også 12—15 nye arbeidsplasser.

Bindal formannskap har gått inn

for bygging av institusjon i Bindal, 8 internat- og 4 eksternatplasser. Kommunen har mange plassert utenbygds.

Trøndelag — Møre og Romsdal

Russen som utgir russeavis «Folloruss» har vedtatt at overskuddet går til trivselstiltak for de psykisk utviklingshemmede ved Gartnerløkka. Denn bi- institusjon på Fannrem er et viktig ledd i desentraliseringen av omsorgen for de psykisk utviklingshemmede i Orkdalregionen. Russen har i år lansert sjokktilbud på russeavisa som nå koster kr. 4,99, mot tidligere kr. 5,02!!!

Lykkebopersonalet har inngitt kraftig protest mot de økonomiske innstramningstiltak der ressursene alltid har vært og er utilstrekkelige. Nedskjæringen rammer alle områder, og en kan ikke gå med på noen som helst form for nedskjæring for denne omsorg eller for institusjonen.

I Steinkjer er det nå mulighet for å skaffe tomteareal med tanke på permanente lokaler i regionen. Fylkesrådmannen går inn for erverv av arealene. Det gjelder å skaffe nye lokaler for Steinkjer Treningsverksted, idet det tidligere leieforhold opphører til høsten.

Nessahaugen institusjon i Åfjord er nå i gang og de første klientene kom i slutten av mai.

På Hallsetheimen er det tvist om påbyggingen av paviljong 2, der foreldrelaget har sagt seg uenig i fylkets behandling av saken.

Fra Kristiansund N. meddeles at det første skritt mot treningsverksted i byne nå er tatt. Det skal gi plass til 28 elever i bygningen Tollåsenga. Ombyggingene vil koste ca. kr. 670 000,—. Driften er beregnet å komme på vel 1 million.

Hordaland, Sogn og Fjordane, Rogaland

På Solbakken i Florø har det vært offisiell overlevering av nye paviljonger og terapibygg. Det er nå blitt en ny Solbakken, sier den nye bestyreren Lasse Seim. Æresgjest ved høytideligheten var vår gamle kjenning i Samordningsrådet, Laura Sundal Skorpen, Solbakkens «mor».

I Florø er det nå dannet Samordningsråd, der representanter fra de lokale styresmakter og foreldre treffes. Rådet er et konsultativt organ for de lokale myndigheter når det gjelder tiltak for funksjonshemmede, psykisk, fysisk og sosialt.

Vestlandsheimen blir hardt rammet av de økonomiske innstramningstiltak som synes å medføre at de psykisk utviklingshemmede mister behandlingstilbud. Morgenavisen «Bergen» antyder i et intervju med formannen i Foreldreforbundet at institusjoner som Vestlandsheimen, Furuly, Fayehagen m.fl. muligens må gå til innskrenkning og at mange av pasientene av den grunn kanskje må sendes hjem til familien.

Ved Bjørketeigen distriktsheim er nå det første bygget kommet under tak og grunnarbeidet på internatbygget er langt på vei. Det skal skaffes plass til 30 klienter og skape 44 nye arbeidsplasser. Dette er den tredje heimen av dette slaget

i Hordaland. Driftsstart blir 1. september 1980.

I Årdal ser det ut til å gå mot utsettelse av byggeplanene for daghjemmet. Det var lagt til rette for byggestart i år eller neste år, men fylkesmannen har nå foreslått utsettelse til 1981. Årdal formannskap har imidlertid oppfordret fylkeskommunen til å påbegynne byggingen etter de opprinnelige planer.

I Odda har foreldrelaget satt igang klubben «Ludvig», der barna treffes en gang i uken. De leker med mange slags spill, tegner og aktiviseres på forskjellige måter. Klubben gir også adgang til andre barn. Plass er det i dette tilfelle nok av. Til sommeren skal 10 av barna sammen med ledere feriere på Solgården, ferie og helsesenter for psykisk utviklingshemmede i Allicante. Noe økonomisk bistand har klubben fått fra forskjellige kanter.

Odda oppretter vernepleierstilling som en del av startfasen i åndssvakeomsorgen der, blant annet ved etablering av interimstyre for bygging av distriktsheim. En vernepleier vil her bety en vesentlig støtte. Opprettelse av stillingen forutsettes godkjent av Helsedirektoratet.

Agderfylkene

Farsunds Avis påviser et udekket behov for 188 internatplasser i Vest-Agder. Behovet er oppstått ved at Vest-Agder er gått over til eget område, men det skal nå oppføres internat med 30 plasser og vernet verksted med 50 plasser i Kristiansand S. Det er også reist krav om barnehagetilbud samtidig med tilbygg i Flekkefjord eller Kvinesdal.

Folkeuniversitetet, Agder, skal holde voksenopplæringskurs for psykisk utviklingshemmede i Mandal. Tilbudet omfatter svømming, matlaging, søm og sang. Det arbeides også med å få kurs i Kristiansand S.

«Fædrelandsvennen» konstaterer med tilfredshet at «Solgården» får egen prest til Strømme-kirken på feriestedet ved Benidorm. Dette er muliggjort ved en trekantavtale med Solgården, Strømmestiftelsen og Sjømannsmisjonen.

Telemark

Norskdomslaget i Porsgrunn har tatt seg av fritidsproblemet ved at det har gått igang med leikarringer, en på Uthaug skole og en på Skogheim daghjem. Det er satt igang opplæringskurs for ledere sammen med Telemarks ungdomslag. En ildsjel i saken er Åse Sveen Dalen, formannen i Barnelaget i Norskdomslaget.

Blårussaksjonen i Skien, Porsgrunn og Brevik er øremerket på fysisk og psykisk utviklingshemmede med formål å skaffe en gård ved Merket i Valdres. Målet er å skaffe kr. 600 000,— på landsbasis.

Buskerud

Det er planlagt skole i botrening for psykisk utviklingshemmede i Buskerud. En håper i løpet av mai måned å komme igang, idet klasse

skal etableres ved Lier husstellskole. Elevene skal bo i skolens internat og ha sin egen opplæring i en av lærerleilighetene i skolen og arbeidstrening på skolens gårds- og hagebruk.

Hallingdal Daghjem har planer om 8 internatplasser og 14 eksternatplasser i første omgang — lagt på tomt vederlagsfritt til disposisjon av Gol kommune.

Østfold

Østerbo får 12 nye plasser som skal bygges for særlig omsorgskrevende klienter. Dette er en erstatning for en avdeling som ble ødelagt ved brann i fjor.

Brattlia får avlastning idet ca. 20 ungdommer nå skal få et nytt sysselsettingstilbud. I Fylkestinget er vedtatt å leie lokaler i nybygget til A. Aaserud A/S i Borgarveien der det blir plass til inntil 56 psykisk utviklingshemmede og vil romme aktiviteter som maskinverksteder, monteringsavdeling, husflidavdeling, kantine, treningshybel, distriktsadministrasjon m.v.

Hedmark — Oppland

Hedmark fylke overtar nå Åkershagan, og Oppland fylke må da begynne på egen hånd. Etter pressemeldingen ser det ut til at de kommer til å satse sterkt.

Foreningen Åndssvakes Vel i Hedmark ble stiftet i 1950 og har nå 144 medlemmer. Formålet er å skape hygge og hjelp for stiftelsen Holo i Gaupen og Olsrud i Vang. Foreningen har vært behjelpelig helt fra stiftelsen startet. med å skaffe møbler, kjøkkenredskaper, verktøy m.v. Senere er det blitt piano, fjernsyn, fane og utstyr til gymnastikksalen og hytteinventar. Sommerturer er også blitt arrangert tidligere. I de siste årene har Åkershagan også vært tilgodesett. Det er samlet inn over kr. 205 000 på møter og ved basarer.

Ordfører Dahl i Oppland har protestert mot at Oppland i Dagbladet er karakterisert som et U-land for åndssvakeomsorgen. Ved ny administrasjon i 1976 ble situasjonen kartlagt og en prioriteringsplan satt opp og det var snart klart hvordan behovet lå an. Ordføreren mener at det ikke har stått på viljen, men at byråkratiet har hindret arbeidet.

Oslo og Akershus

Ungene på Holmenkollen Daghjem og Skole startet 17. maifesten allerede den 16. med besøk av Gardemusikken. Det ble en riktig festdag med faner og flagg og Gardemusikken ga en feiende konsert og musikantene lekte med barna. Mannen med stortromma ble den mest populære. Han slo så hardt at tromma sprakk og ut av den raste sjokolade og ballonger.

Vernepleierskolen ved Emma Hjorths Hjem skal utvides med tilbygg på 350 m², kostnadsberegnet til et par millioner.

På Jessheim regner man med fra høsten å komme i gang med bygging av vernet verksted med 30—40 arbeidsplasser.

SKJÆVELAND STRIKKEFABRIKK
Tlf. 18 300 - Ålgård

KRISTIANE HOLTET
2270 Flisa — Tlf. (066) 51 124
Dame- og Barnekonfeksjon

GRIMSTAD VULK A/S
4890 Grimstad — Tlf. (04)40 731

Spesialforretningen i
Bluser - Skjørt - Jumpers - Langbukser
CHICONET
Kristiansand S. - Sentralbord 26 392

SCANDIA SHIP-SERVICE
Inneh.: Thore B. Danielsen
MEK. VERKSTED
Rykene, telefon 35 205
Grimstad, telefon 40 095 - 40 088

ERLING HANGREY
Urmaker — Alt i Ur
Torget 2 — 3250 LARVIK — Tlf. 81 743

KVIKK MATSENTER
Alt i dagligvarer
Ternevn. 35 - Tlf. 90 578 - Stavanger

IDAR EIDEM
Malermester
Telefoner: 82 115 - 85 255
Kirkegt. 64 - Levanger

LARVIK RØRHANDEL
AUT. RØRLEGGER
Vi utfører sanitær og varmeanlegg
Larvik — Telefon 81 800

A/S AUTOR
Spesialverksted for:
Volvo BM - Entreprenørmaskiner
Hiab - Foco Kraner - Hydraulik
Larvik—Tønsberg — Telefon 82 356

A/S FLISA GRANITT
2270 Flisa — Tlf. (066) 51 145
Alt i Stein

«BUSSE»
Godt utvalg i Tobakk
Frukt - Kosmetikk - Papir
Porsgrunn - Telefon 51 729

STOR-VASK A/S
3900 Klyve - Porsgrunn - Telefon 56 066

BYGG-HJØRNET A/S
Alt i Bygningsartikler
Jernbanegt. 17 - Tlf. 82 425 - Levanger

TELI A/S
Mek. Verksted
Porsgrunn - Sentralbord 54 560

WINTERS KOLONIAL
Alt i Dagligvarer
Aremark - Tlf. (031) 99 168 - 99 150

Minde — Steinkjer — Kragerø — Sarpsborg — Rødberg — Arendal
Brevik — Bergen — Verdal — Lierskogen — Tønsberg — Sagvåg

BLOMSTERHALLEN
Tlf. (05) 29 36 54 — MINDE

Solstrands Blomsterforretning og Byrå A.s
Blomster til alle anledninger
Hollendergt. 4 - Nøstegt. 35 — 5000 Bergen
Telefon 23 20 50

MARTIN KNOPH
Fotograf - Alt i foto
Steinkjer - Telefon 62 217

IVAR KVISTAD
Murmester
Verdal — Telefon 78 394

S. ASCHJEM A/S
3770 Kragerø — Telefon (036) 81 413
Barneklær 0—14 år

A/S LIERSKOGENS PUKKVERK
3420 Lierskogen — Tlf. (03) 84 70 81

KINGSRØD TRANSPORT A/S
LANGTRANSPORT INN- og UTLAND
Telex 19317 - Sarpsborg - Tlf. 56 550

GNOLDEN GARTNERI
Kjell Kristiansen
Hannestad - Sarpsborg - Tlf. 53 777

SØGAARD VARETREKK
Tlf. (034) 41 380
3630 RØDBERG

Vann - Varme - Sanitær? — Kontakt
ØSTFOLD VANN & VARME A/S
Aut. Rørleggerfirma
Fergestedvn. 81 - 1700 Sarpsborg
Telefon 55 706
NYBYGG — REPARASJONER

BIRKELUND SUPERMARKED
Alt i Dagligvarer
Arendal — Telefon 23 288

TORØD DAGLIGVARE
Kjeld Hansen
Ass. Landhandel
Torød — Telefon Tønsberg 22 360

A. R. KNOPH
Alt i Fiskeredskaper
Steinkjer - Telefon 61 591

MYHRE MATSENTER
Kvalitet til lavpris
Telefon 14 137 — 5410 SAGVÅG

HANSEN & ARNTZEN
Båtbyggere
Brevik — Telefon 70 118

SILDEOLJEFABRIKKEN SILD
Telefoner: 84 375 - 84 381
7813 Elvalandet

BRØDR. MYRHAUGEN
Murmestere
Trones — Telefon 63 018
SANDNES

HANS TIDEMANN & SØNN A/S
8150 Ørnes — Tlf. 90 og 311
Trelast - Bygningsartikler
Forhandler av Systemhus

Tidens møbler...
KRISTIAN HØLLAND
MØBELFORRETNING
Telefon 61 613 — 4300 Sandnes

Peder Kolbeinshavn HANDEL
5490 STOREBØ

ROLF GROTH
Kjøtt og Pølsevarer
N. Bankegt. 6 — Telefon 1615
Halden

BRØDRENE LIE
Jærplast
Sandnes — Tlf. 61 316 - 63 425

NØDLAND & GUNDERSEN A/S
Egg - Poteter - Grønnsaker - Høy - Fjærkre
Tlf. (045) 73 653 — Geilen - Sandnes

BENSINSERVICE A/S
S. innfart - MOSJØEN - Tlf. (078) 71 023
Vask - Smøring - Oljer - Rekvisita - Petroleum - Fyringsolje - Kvikkservice - Kiosk
Seddelautomat
Velkommen til: Mobil

MOSJØEN SKOTØYMAGASIN
C. M. Havigsgt. 14 - Tlf. 70 251
ALT I SKOTØY
Mosjøen

Bokbinderi - Rammeverksted
C. B. JØRGENSEN
Etablert 1905 — Telefon 11 431
Gerh. Muntes vei 18 — 2400 Elverum

SUNNHORDLANDSDATA A/S
Postb. 87 - 5460 HUSNES - Tlf. (054) 71 409

OVERHALLA SPAREFORENING A/S
Telefon 81 203 - Overhalla
Filialer: Øysletta - Øysvoll

BERG HANDEL
Alt i dagligvarer
Berg st. — Telefon 95 203

A. & K. NILSEN
Søbakken - Elverum - Tlf. (064) 10 718
Alt i Dagligvarer

Sindre Drevsjø Snekkerverksted
Kjøkkeninnredninger
Dører - Vinduer - Furumøbler
Telefon Engerdal 6192

BLOMSTERBUA
Inneh. Svein H. Haustreis
Sjøgt. 29 - Mosjøen - Telefon 71 335

BILREK.

Bjørn Rist & Co.

Telefon 1 574 - Kirkenes

Telegr.adr.: «Bilrek»

Opel - G.M.C. - Bedford - Vauxhall Chevrolet
Oljer - Bensin - Bilgummi - Rekvisita
Forsikring

ELVERUM GLASSMAGASIN A/S

Glass - Stentøy - Kjøkkenutstyr
Reiseeffekter

Telefon (064) 10 614 — 2400 Elverum

LANDS GJENSIDIGE BRANDKASSE

2870 DOKKA

Telefon 154

Avd.kontor: HOV - tlf. 251

SCANIA

HEDMARK DIESEL A/S

Midtstranda - Hamar - Tlf. (065) 25 049

E. HAMMERSTAD

Sykepleie - Optik - Fotpleie

Telefon 23 191 — Hamar

A. FREDRIKSENS EFTF.

Bakeri - Konditori

Flekkefjord — Telefon 22 546

VÅLAND DAMPBAKERI

Muségt. 46 — 4000 STAVANGER

Telefoner: **(045) 21 710 - 30 197**

AAS KAFETERIA - KIOSK

v/riksvei 10 (Drammen—Kongsberg)
38 km fra Drammen, 3,5 km fra Kongsberg
Småretter - Smørbrød - Kaffe - Camping
Anledning til fiske
Telefon Kongsberg **(034) 32 142**

OLAV HAUG MØBELFABRIKK A/S

MØBLER
for de minste til de største

Telefon *11 055 — 2400 Elverum

BABY SPESIALEN

Storgt. 15 - Elverum - Tlf. (064) 10 975

Alt i Barnetøy fra 0—13 år

LARS GRØNVOLD

Byggmester & Entreprenørforretning

Lillehammer - Tlf. (062) 55 200

TRYGVE BEKK

Storgt. 5 og Storgt. 17 - Elverum

Elektriske Husholdningsmaskiner
Radio- og TV-apparater

RING SVEIS

Veimoen 100 - Hønefoss - Tlf. 22 820

Alt i Plate- og Stålkonstruksjoner

TREHVIT MØBLER

Meierigt. 8 - Elverum - Tlf. (064) 11 791

Alt i trehvite møbler
Skjæring av skumplast

KR. PEDERSEN

Blikkenslagerverksted

Dronningensgt. 20 - Telefon 22 392
Kristiansand S.

STRANDBERGS STENINDUSTRI

Spes.: Gravmonumenter

Tangen - Tlf. 23 382 - Kristiansand S.

GUNDERSENS KAFFE
Byens beste
E. GUNDERSEN
2200 Kongsvinger

BARKÅK SAGBRUK
Barkåker - Tlf. (033) 29 161

HURTIGRENSEREN
Fagmessig rensning
Ø. Langgt. 53 - Tlf. 12 738 - Tønsberg

M. VETRHUS
Aut. elektrisk installatør
Sola — Tlf. 50 383

EGIL TØSSEBRO
Byggmester
Øvre Kolstien 34 — Telefon 28 07 97
5030 Landås — Bergen

EINAR GABRIELSEN
MØBEL- OG TREVAREFABRIKK A/S
4070 Randaberg - Telefon Stavanger 40 166
Spesialitet: Bo-kjøkken

Ø-SENTER
JOH. SUNDE
Tlf. (043) 22 548 - 4400 Flekkefjord

PHILIP HAUGE
AKSJESELSKAP
Elektroteknisk fabrikk
Nesttun pr. Bergen - Telefon (05) 27 33 54

GLASSMESTER SVERRE SALTVEDT
Alt i glass
Haugesund — Tlf. 24 286

GEIR REED SKAGEN A/S
Konsulentfirma
Strandgt. 1 - 5000 Bergen - Tlf. (05) 21 79 55

SIVILINGENIØR
JOHANNES URHEIM
M.N.I.F. — M.R.I.F.
5801 Sogndal - Tlf. (056) 82 100 - 314 - 594
Rådgivande ingeniør i byggeteknikk
Prosjektering - Byggeleiing

INDUMONT A/S
Mek. Verksted — Industriservice
Jernbanealléen 27 - 3200 SANDEFJORD
Telefon 64 195

NORD KARMØY SVEIS
4260 Torvastad - Tlf. Haugesund 39 971
Alt i lastebilutstyr

A/S LERUMS SAFTFABRIK
Tlf. 056/82 100, l. 52 - 483 - 5801 Sogndal
Kvalitetsprodukter i Saft og Syltetøy
Salg over hele landet. Lerums Safter og Syltetøyer er garantert rene naturprodukter, tilsatt kun sukker

G. HORN A/S
Jern og Metaller
Tønsberg - Tlf. 14 899

AAMOT FORBRUKSFORENING
3340 Åmot i Modum
Telefon: Butikk 85 43 20 - Kontor 85 42 66
ALT PÅ ETT STED

LARKOLLEN KOLONIAL
Alt i Dagligvarer
Larkollen - Tlf. 63 024

KONGSBERG
I nye moderne lokaler i byens sentrum finner De banken vår
Vi ser fram til Deres besøk
Hilsen
SANDSVÆR SPAREBANK

Hele familiens varehus
DOMUS — MOSS
Telefon (032) 57 026

MAGNE SMEDSTUEN
Karosseriverksted
Gjøvik — Telefon 72 805

GJØVIK & OPLAND FISKEFORRETNING
Gjøvik — Tlf. (061) 71 284
Alt i fisk

KR. GÜNTHERS EFTF.
Blikkenslager
Spesialverksted for rustfritt stål
Moss — Telefon 52 049

Fotograf
STRAND
Kongsberg

NILS VIKEN
Nygard st. pr. Gjøvik
Assortert forretning

VESTFOLD FERDIGBETONG A/S
Inneh.: A. Rui
Ferdigbetong i alle kvaliteter
Tønsberg Telefon 13 927
Sandefjord Telefon 67 202

VESTFOLD RENGJØRINGSSELSKAP A/S
Nøtterøy - Tlf. 85 030
Hovedrengjøring
Teppe- og Møbelrens i private hjem

A. H. EIDAL
Moderne møbler — Radio — TV
Nesbyen

VENNESLA FYSIKALSKE INSTITUTT
Inneh.: Fysioterapeut Svein Haugland
Vennesla — **Telefon 55 201**

A/S TRONDHJEMS PAPIR- & PAPFABRIK
Trondheim — Telefon sentralbord 35 020

SANNE HEIS A/S
Automatiske Heiser
S. Bulls gt. 12 — 6000 Ålesund
Telefon (071) 25 465

LYSKOPIANSTALTEN
Lyskopi - Plankopi - Fotokopi
Ø. Langgt. 71 - Tønsberg - Tlf. 12 686

DOMUS
Sentralbord 14 911 — Kongsvinger

BØRGE UNDHEIM
Hønseri
BRYNE — Telefon 84 355
Bankforbindelse: Time Sparebank
Postgiro 6 66 61

Brandtzæg Co. A/s - KOLONIAL
Flatholmv. 7 — 6000 Ålesund

PER J. SKJERVAGEN
Gullsmed
7460 RØROS
Alt i premier

SNERTINGDAL AUTO A/S
2826 Snertingdal — Tlf. Gjøvik 84 335

P. JULS SANDVIG
Ålesund

VATNE LENESTOLFABRIKK
Telefon 25 - Vatne

SIVILINGENIØR
OLE HELMER SJO
M.N.I.F. — M.R.I.F
Rådgivende ingeniører i byggeteknikk
Bryne — Telefon 81 568

Besøk
HALDEN MØBELFORRETNING
ALT I MØBLER
Repslagergt. 19 (tidl. Dovre Skofabrikk)
Halden — Telefon 82 534

MOLDE MØBELSENTER
Alt i Møbler
6450 Hjellset — Telefon 42 298

H. OVERVAAG
Møbelforretning
Tlf.82 663 - TROMSØ - Etb.år 1898

SIGURD SAGEN A/S
Sagen Båt 30" — Sagen Båt 24"
4320 Hommersåk - Telefon(045) 79 102

GULLI TREVAREFABRIKK A/S
Barkåker — Telefon (033) 29 144

KIRKEGATENS KJØTTHANDEL
Alt i Kjøtt — Flesk — Pølser
Kirkegt. 55 — Ålesund — Tlf. 24 268

HERNES AUTOSENTER
Johan Grøtting - Hernes - Tlf. (064) 16 218
La oss ta hånd om bilen

NAMDAL BETONG OG PLAST A/S
Ferdigbetong - Betongvarer - Plastrør
7864 Skogmo - Tlf. 82 416

HERNES HJEMMEBAKERI
Telefon Elverum 10 978
Lefser — Lomper

Greåker Glass- og Rammeforretning
Inneh.: Erling Jensen
Utfører alt i glassarbeide
Greåker — Tlf. 61 523

TVETERS BARNEKLÆR
Storgt. 7 - Kongsvinger - Tlf. 14 3 22
Vi selger kvalitetsvarer fra 0 til 12 år
Distriktets største utvalg

BRATTÅS RØR OG SVEIS A/S
Fredrikstad — Tlf. (032) 11 832
Alt arbeide av rør — stål og bronse kobber og rustfritt stål utføres fagmessig

ØYVIND LIE & SØNN
Brønnboring
1620 Gressvik — Tlf. 27 166

Rustbeskytt bilen på Dinitrol Senter
ØSTFOLD ANTIRUST
Alvin - Sarpsborg - Tlf. 52010

MOBIL-STASJONEN
Bensin - Olje - Smøring - Service
Borge - Fredrikstad - Tlf. 14 411

TINNHEIA VASKERI
Telefon 30 750 — Kristiansund S.

HAVSØ KOLONIAL
Alt I Dagligvarer
Egersund — Telefon 91 448

ODDVAR MELING
BYGGMESTERFORRETNING
Drivgarnsvn. 13 — 4020 Buøy
Telefon 47 450

STEINKJER VULKANISERING A/S
Hjulavbalansering - Banepålegging
Montering av ispigger
Steinkjer - Telefon 61 639

PLAZA SELVBETJENINGSBUTIKK
Kniplevn. 44 - Tlf. 13 845 - Fredrikstad

Jernkonstruksjoner - Oljefyringstanker
Dører og Porter - Trykktanker
Cyklonanlegg
EINAR ØGREY
Mek. Verksted
Vågsbygd - 4600 Kr.sand S. 1 Tlf. 12325

GYLI PLAST A/S
4645 Nodeland - Tlf. Kristiansand 37 066
Alt i Plastdetaljer

AUDNA SEMENTVAREFABRIKK
Profilstøpte betongvekter for plastrør
Tlf. 65 380 — 4520 SØR-AUDNEDAL

HANS HAGEN
Mekanisk Verksted
Nye Teglverksvei 19 - 4600 Kristiansand S.
Postboks 1055 — Telefon 24 4 38 - 15 6 25
Postgiro 30 61 96
Bankgiro 9405.05.21367

FISKCENTRALEN A/S
Telefon 50454 — Porsgrunn

Besøk
ELVINE KAFETERIA
Marvikveien 2 b - 4600 KRISTIANSAND S
Telefon 26 880
Assortert middagsmeny
Hjemmeservering — Lokalutleie

GRO'S MAGASIN Ø-TEKSTIL A/S
Klær til hele familien - Lave priser
Storgaten- -Telefon 52 318 - Porsgrunn

SANDSJE MEK. VERKSTED
Inneh.: Skorge og Kleppan
3160 STOKKE — Telefon 36 340
Fabrikasjon av:
Trebearbeidingsmasker og Verktøy

TEAM ELECTRIC A/S
Telefon 51 350 — Porsgrunn

OLE BAUGERØD
Gullsmed
Porsgrunn - Telefon 53 524

LILLESTRØM KONFEKSJON
LILLESTRØM
HERRE-. GUTTE- og PIKEKLÆR

HANDELENS HUS
Restauratør Mork - Selskapslokaler og Bar
Storgt. 23 - Tlf. 73 725 - Kristiansund N.

EINAR ØVERLI
TRELASTHANDLER
Hamar — Tlf. 23 692

INGOLF MOLVÆR
Fotografisk Forretning
Postboks 1 - Tlf. 40 314 - Spjelkavik

MØBLER OG BÅTINNREDNING
Vi utfører innredning på alle typer båter
Storveien 25 - Tlf. 27 180 - Gressvik

MELØEN MEK. VERKSTED
Kristiansund N. — Tlf. 71 838
Monteringer og Motorreparasjoner

MELLEMSTRANDS TREVAREINDUSTRI
MØBELPRODUKSJON
Vigrestad — Jæren
Telefon Vigrestad 87 130

GJØEN & CO. A/S
Maling- og Lakkfabrikk
Torvikbukt — Telefon 711 - 719
— Elias Hansen —

KLOSTER ELVERHØY
ENTREPRENØRFORRETNING
2300 Hamar

BOWLERS STEAK HOUSE
Kirkegt. 7, Kristiansand S. - Tlf. 29 009
Godt spisested!

FINN MALTERUD
Gjøvik — Telefon **72 125**
Volvo-forhandler

Siv.ing. Arve Snuggerud & Co.
Storgt. 20 — GJØVIK — Tlf. 73 528

A/S TRE OG FLIS
Alt i Gulvbelegg — Parkett
Blomsterdalen — Telefon 76 674

Vi fører et godt utvalg i dagligvarer til rimelige priser
SENTRUM MAT A/S
Storgt. 13 — Elverum

Velkommen til fotografering og en hyggelig handel
FOTOGRAF WESTJORDET
Tlf. 11 650 — 2400 Elverum

HERMOD TEIGEN
Jern- og Metallforretning
Drammen — Sentralbord 83 82 60

TEIGENS MASKINFORRETNING
Landbruksforretning - Reservedeler
Steinkjer — Telefon 61 194

BILSERVICE A/S
Aut. Fordforhandler & Verksted
Viking Redningsstasjon
Mobil Bensin og Oljer
Egersund — Telefon 91 050

AGDER METALLVAREFABRIKK
Stenklev, Arendal — Tlf. 21 227

PARK KAFETERIA
Gjøvik — Telefon 71 237

GULVSENTERET
R. Hellenæs
Ø. Torvgt. - Gjøvik - Telefon 71 528

Ta meget — Betal lite
ARENDAL TEKSTILHUS
Telefon 24 778

Alt for bolig og industri
EIV. SCHAU A/S
Kobber- og Blikkenslagerverksted
Telefon 11 548 — Elverum

DRANGEID SNARKJØP
Alt i Dagligvarer
Flekkefjord — Telefon 22 763

KOBBERVIKDALENS PUKKVERK
HOLMENS GRUSTAK
Inneh.: Erling K. Holmen
Drammen - Tlf. 81 88 10 - 81 88 11

FREDRIK HORJEN
Bok- og Papirhandel
Trykkeri - Rammeverksted
Flekkefjord - Tlf. 22 517

EINAR BRÅTHEN
Alt i kjøtt - Pålegg og Pølsevarer
Selbak Torg — Telefon 14 103
1650 Sellebakk

URMAKER
OLAV THOMASSEN
Løten — Tlf. (065) 90 388

MØBLER & LYS A/S
Alt i Møbler og Lamper
Sellebakk — Tlf. 14 341

STÆRK & CO.
Rådgivende ingeniører
Arendal — Telefon 22 454

EVEN BLIKKSETHS EFTF.
Alt i Dagligvarer
Lillehammer — Telefon 51 364

ARNOLD ANDREASSEN
Murmester
7800 NAMSOS — **Telefon 72 257**

HUSTAD MØBLER A/S
Telefon 72 299 — Namsos

EVENSEN & EVENSEN
Aut. Entreprenørforretning
ALT I MUR - TRE - BETONG
Tlf. 52 147 — Lillehammer

HOTELL KRONEN
Lillehammer - Telefon 51 600
Dronningensgt. 5-7 — Telefon 62 286

KARL HOLM
Slakter og Pølsemakerforretning
Arendal — Tlf. 21 134

JACOBSEN & HAUGE A/S
Rådgivende ingeniører i
Varme - Ventilasjon - Sanitærteknikk
Fredrikstad - Telefon 17 295 - 17 630

PEDERSEN & CO.
Fiskehandel
Tlf. 23 113 - 21 166 — Arendal

HURRØD MATSENTER
Alt i Dagligvarer
Hurrød - Tlf. 27 580 - 1620 Gressvik

SKOFTERUDS DAGLIGVARE
Frank Skofterud — Alt i Dagligvarer
Heibergsgt. 17 - Tlf. 20 370 - Fredrikstad

Rådgivende ingeniører i Elektronikk
Ingeniørene
STRAND & GRINDAHL A/S
Fredrikstad - Telefon 16 565

Benytt
HÅGENSENS FOTO
Namsos - Telefon 72 436

HAGEN's GLASSVERKSTED
2240 Magnor - Tlf. (066) 37 206
Alt i dører og vinduer

GARDINER — TEPPER
SVELLAND
Byens utstyrsmagasin
Haraldsgt. 140 - Haugesund - Tlf. 21 222

HAUGLAND CEMENTINDUSTRI
5310 Hauglandshella - Tlf. (05) 23 59 54

HAUGESUND BOK OG OFFSET A/S
Telefon 26 152 — Haugesund

BJARNE CHRISTIANSEN
Snekkermester
Haugesund — Telefon 24 343

K. BJØRKEN
BAKERI og KONDITORI
7630 ÅSEN — Telefon (076) 86 174

LØVÅS MEK. VERKSTED
Lura - Sandnes - Telefon 61 378
Produksjon av Containere

DRAMMENS SVEISEVERKSTED
Bjørnstjerne Bjørnsonsgt. 104 - Drammen
Telefon 81 91 90
ALT I SVEISEARBEID
Utleie av mobilkran

AUSTAD SUPERMARKED
Rolf Larsen
Drammen — Telefoner 81 85 95 - 81 85 96

BERGH'S METALL
Skiltfabrikk
Tollbodgt. 22 - DRAMMEN - Tlf. 83 26 26

Fevangs Anker Batteriservice
Alt I Batterier og Radiatorer
Sandefjord — Telefon 63 274

LARSENS KAFE & PENSJONAT
Skien — Tlf. 22 206

LIGO SHOPPING A/S
DRAMMEN — Sentralbord 82 21 81

Tromsø Fryseri og Kjøleanlegg A/s
Produksjon av:
Frossen filet, Kvalkjøtt etc.
Telefon 82 060 — TROMSØ

TROMS FISKARFYLKING
Postboks 59 - 9001 Tromsø
Tlf. 82 056 - Sekr. Petersen priv. 83 099

SKOTREFF
Plassen for hele familien
4870 FEVIK — Tlf. (041) 47 454

Årnes - Hamar - Stange - Mjøndalen - Strømmen - Ålesund - Barkåker
Stavanger - Sarpsborg - Brattvåg - Halden - Stokke - Arendal - Egersund

SKOTØYMAGASINET
Telefon 3076 — ÅRNES
Skotøy — Herreekvipering
Sportsartikler — Mobler

EIVIND J ALHAUG
ENTREPRENØR
Hamar — Tlf. 22 954

BRØDRENE GALGUM SNEKKERVERKSTED A/S
Dører og Vinduer
Spesialitet: Stjernevinduer
Telefon 065/33 203 — 2310 STANGE

STÆRKEBYE TRYKK
Alt i trykksaker
3051 Mjøndalen - Tlf. Drammen 82 62 56

WOLD & HANSEN
Lerdalsgt. 21 - Strømmen
Telefon 71 22 67
Blikkenslageri - Alt i bygningsarbeide

STANGE ELEKTRISKE
Elektrisk forretning
Aut. installatør
Telefon 31 614 — Stange

A/S STRØMMEN FARVEHANDEL
Strømsveien 67 — 2010 Strømmen
Tlf.: 71 27 44 - 71 41 76
«For vern og trivsel»
Maling-Tapeter-Gulvbelegg-Jernvarer osv.

TRYGVE BROVOLD
Alt i Kjøtt - Pølsevarer og Pålegg
2310 Stange - Telefon (065) 31 412

BYGGEVARER A/S
Stenerød - HALDEN - Telefon 84 880
STAR
kjøkken- og garderobeutstyr

ARNFINN KJØKKEN
Stokke — Telefon (033) 37 303
Delikatesseforretning - Fisk
Alt i Selskapsmat

A/S HALDENS TEPPER
Prod. av Axminster tepper og ryer
Postboks 57 - Tlf.(031) 92 770 - 1790 Tistedal

SVERRE BJERKELI
Alt i Kjøtt og Pølsevarer
Telefon 23 505 — 2300 HAMAR
Husk Pølsebua på Østre Torg

LARS E. TENNØE
ASS. FORRETNING
6270 BRATTVÅG — Telefon 3

SVERRE MAGNUS GISET A/S
Optiker
Hamar — Tlf. 21 230

AASE's GARN & BRODERI
Storgt. 10 B - Halden - Tlf. 81 916
Godt utvalg i Broderier

ARNE HVITSTEN
Verktøyfabrikk
3160 Stokke — Telefon 36 382

BENYTT
Geo Selskapsmat
GEO VARESENTER
Åsgårdstrand - Telefon 81 004

OLAVSENS ELEKTRISKE
Aut. Installatør
Fredrikstad — Telefon 15 275

A/S DANTHERM
Varmluftaggregater
Tønsberg — Telefon 12 121

HUMLEN INDUSTRI A/S
6020 Vegsund
Telefon Ålesund 41 360

KRÅKERØY SUPER A/S
(Kråkerøysenteret) — 12 085
Dagligvarer for ethvert behov - Kjøttvarer - Fisk og delikatesser - Ukentlige tilbud
God parkering med plass til mange biler
Velkommen inn!

FRIESTAD & LEIDLAND
Blikk- og Kobberslagere
Egersund — Tlf. 91 959

Kvalitet i ordet -Kvalitet i bordet!
A/S KVALITETSMØBLER
Vegsund - Tlf. Ålesund (071) 49 995

Besøk
ODDS KONDITORI
Aarumgården - Tlf. 11 769 - Fredrikstad

FINN GUTERUD
Alt i Dagligvarer
Lofts - Eik — Tlf. 16 026

Torgersens Møbelmagasin A/s
Alt i Møbler
Mossevn. 43 - Tlf. 13 720 - Fredrikstad

REKKEVIK BRUK A/S
Listverkhøvleri
3260 Ø. HALSEN — Telefon 85 310

E. NORBOTTEN A/S
STEINKJER
Telefon sentralbord (077) 61 170

NØKLEBYE HANDEL
Alt i Dagligvarer
Lars Nilsens vei 9 - Lisleby - Tlf. 97 185

KARELL
Gull - Sølv - Gaveartikler
Fayesgt. 5 - Tønsberg - Tlf. 16 486

NOFI — EGERSUND A/S
Lasse Damgård
Egersund — Tlf. 90 370 - 91 295

NORSK INDUSTRIGRAVERING
Inneh.: T. D. Dahlstrøm
Prestevn. 5 - Tlf. 12 728 - Fredrikstad

A/S SERVICE
Ålesund — Telefon 21 517
Radio — TV

AUDNA BRUK
Alt i trelast for nybygg og reparasjoner
Sør-Audnedal — Telefon 65 140

Byggmeister
ANDREAS BRATTEBØ
5720 Palmafossen - Tlf. (055) 11 753

OSCAR VISTE & CO.
5700 VOSS — Telefon 11 054
KOBBER- og BLIKKENSLAGER
Nybygg og Reparasjoner

Hundhammer Eskefabrikk A/S
Konditoresker — Smørbrødesker
Trådstiftesker — Fittingesker
Meierlemballasje
Mariero — postadr. 4010 Stavanger
Hillevåg - Tlf. Stavanger 86 503, 90 385

A/S LEO AANONSEN
Prostebakken — Stavanger
Telefon 20 330

EINAR DANIELSEN A/S
Gullsmed
Keiser Wilhelmsgt. 25
Ålesund — Telefon 21 985

RYGG MASKIN A/S
Autorisert Entreprenørfirma
Randaberg - Stavanger
Telefoner: 40 660 - 41 811

L/L VOSS FELLESBAKERI OG KONDITORI
5720 Palmafossen
Alt i Brød og Kaker

JONAS H. MELING
Landbruksprodukter
Brattebergsgt. 25 - Stavanger
Sentralbord 32 074

BIRGER JOHNSEN
Marmor - Skifer - Monumentforretning
Sandeidgt. 21 - Tlf. 21 884
Verksgt. 15 - Tlf. 22 988
Stavanger

ERLING HALVORSEN
Entreprenørforretning
Avd. Bergsgt. 22 - Stavanger - Tlf. 28 749

TYSVÆR RØR
5540 Førdesfjorden - Tlf. 73 492
Vi fører alt innen rørbransjen

TRANBERG A/S
4000 Stavanger — Sentralbord 29 086
Skipselektrisk materiell

GLASSMAGASINET
Klinkenberggt. 18 - 4000 Stavanger

TORGER NAVERSEN
Aut. Rørleggerbedrift
STAVANGER
Telefon 23 383

Utgiver:
SAMORDNINGSRÅDET FOR
ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
Torggt. 10, Oslo 1
Returadresse: AUG. HANSSENS FORLAG
ØVRE SLOTTSGT. 5, OSLO 1

Hokksund Kurbad

3300 HOKKSUND

Fysikalsk-medisinsk kursted for revmatiske sykdommer
Fysikalsk institutt

LEGE: HÅKON UGGEDAL

Spes.: Indremedisin, revmatologi og fysikalsk medisin

TELEFON (03) 75 16 86 - 75 23 40

AASMUND SOLLID

Tømmermester og Entreprenørforretning

Administrasjon — 9250 Bardu

Postboks 220 — Telefon 168

Avd. Ofoten—Ankenesstrand, Teknisk avd.
Telefon Narvik 56 296

Avd. Tromsø, Fergevn. 4, telefon 98 381

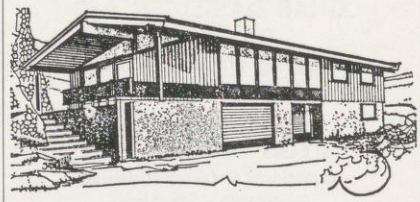
Bankforbindelse:
Bardu Sparebank
Narvik Handelsbank A/S
Postgiro 8 54 54

TORJUS TORJUSSEN A/S

Aut. Byggmester- og Entreprenørforretning

Telefoner (045) *32 070

Lønvoldsgt. 28 - 4000 Stavanger

Arkitekttegnet typehus i alle størrelser

Grafia Boktrykkeri, Oslo